

ŞEHİRSEL TOPONOMİ: CADDE ADLARI, BANDIRMA ÖRNEĞİ
City Toponymy: Names of Streets, Bandırma As An Example

(Makale Geliş Tarihi: 14. 11. 2018 / Kabul Tarihi: 13. 12. 2018)

Semra YILMAZ ÇİLDAM*

Öz

Şehirler çağın ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kendi kendini yenileyen dinamik bir yapıya sahiptirler. Hızlı şehirselleşme yeni şehirselleşme formların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu formlardan biri de şehirlerin önemli bileşeni olan cadde ve sokaklardır. 20.yüzyılın sonlarına doğru büyüyen şehirlerde cadde sokak sayıları da artmıştır. Şehirselleşme için bu derece önem arz eden cadde ve bulvarlar ad verme konusunda en çok etkilenen ve gözde olan mekânlardır. Cadde ve bulvarlar şehirlerin yaşayan hafıza unsurlarıdır. Bu çalışmada cadde ve bulvarlar toponimi bilimi açısından incelenmiştir. Çalışmada temel başvuru kaynağı Bandırma Belediyesi, mahalle muhtarları, meclis kararları ve şehir planı olmuştur. Belediye tarafından yıllara göre basılmış şehir rehberleri ve diğer kitaplarda incelenmiştir. Vatan topraklarını kaniyle sulayan şehitler de unutulmamış, çok sayıda caddeye isim vermişlerdir. Bandırma'nın omurgasını oluşturan ana arterlerde kurtuluş savaşının izlerinin yaşatıldığı, özellikle cumhuriyet caddelerinin (Cumhuriyet Meydanı, Atatürk Caddesi ve İsmet İnönü Caddesi) aktif olduğu görülmektedir. Bu caddeler şehrin tarihi tüpleridir. Bu bağlamda Bandırma'nın bir cumhuriyet şehri olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında hem ulusal anlamda hem de yerel anlamda ülkeye mal olmuş kişi isimlerine rastlanmaktadır. Beşeri ve fiziki unsurların etkisiyle yer-yön belirten caddeler de sayıca fazladır.

Anahtar Kelimeler: Bandırma, Cadde Adları, Cumhuriyet Caddeleri, Şahıs Caddeleri, Yer-yön Belirten Caddeler.

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü; *Assist Prof. Dr. Siirt University, Faculty of Science and Literature, Department of Geography, semrayc@gmail, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7026-6088>*

Abstract

The cities have a dynamic structure that renews itself to meet the needs of the time. Rapid urban changes lead to new urban norms. One of these norms is the streets and alleys which are important components of the cities. The number of streets increased towards the end of the 20th century. The streets and boulevards that are very important for urban identity are most affected by naming. Streets and boulevards are the memorable elements of the cities. In this study, streets and boulevards were investigated in terms of toponomy science. The main sources of information in the study were records from Bandırma Municipality, neighborhood mukhtars, records of parliamentary decisions and city plans. In addition, city guides and other books published yearly by the municipalities were also included as reference. Many streets have been named after martyrs who sacrificed their life for the homeland and have not been forgotten. Memories of the War of Independence are being kept alive in the names of main streets such as Republic Square, Ataturk street and İsmet İnönü street that serve as the backbone of Bandırma. These streets serve as the historical structures in the city. In this context, it can be concluded that Bandırma is a city of the Republic. In addition, names of people who have been well known nationally and locally have also been used. There are numerous street names indicating direction of the human and physical elements.

Keywords: Bandırma, Street Names, Streets Of Republic, Streets Named After People, Street Names Indicating Direction.

Giriş

Toplumsal kültürün gelecek kuşaklara aktarımı ve kendi farklılığını ortaya koyma yollarından biri de ad verme eylemidir. Yaşanmışlıklar birikir, adlandırılır ve böylece mekânlar yere dönüşür. İnsan-şehir ilişkisi, basit bir temas veya yan yana gelme ilişkisi değildir. Bu ilişki, çeşitli psiko-sosyal boyutları olan derinlikli ve kapsamlı bir etkileşimdir (Bilgin, 2011: s. 44). Bir milletin iskân tarihi açısından en önemli belgelerinden biri yer adlarıdır (Güleysoy, 1995). Yer, mekânla bağ kurmanın ve dünyada var olmanın yegâne yoludur. Dolayısıyla mekânı anlamlı bir yere dönüştürebilmek için başarılı bir yer oluşturmak gerekmektedir (Demircioğlu, 2016; Çeliktöpus, 2015).

Her şehrin ruhu ve dili farklıdır. Bu farklılıklar isimlere yansır. Ad bilimi iki açıdan incelebilir. Biri sözcük – kavram ilişkisi açısından; diğeri ise köken bilgisiyle birlikte özel adlar üzerinde durmakla mümkündür. Onomastik özel adlar bilimi anlamına gelen bir kelimedir. Onomastik biliminin kişi adlarını, konu alan bölümüne antroponimi (atroponymie), yer adlarını konu alan bölüme ise toponimi (toponymie) adı verilmektedir (Kurt,1980; Aksan 2000; Eren, 2010; Yavuz ve Şenel, 2013). Toponomi yer adlarını köken, oluşum, dağılışı vb. birçok farklı yönleriyle inceleyen bir

bilim dalıdır (Eren,1966; Yediyıldız 1984; Budagov, 1988; Vardar, 2002; Şahin, 2002; Açıkkel, 2003; İlhan, 2006; Akar, 2006; Uyanık, 2006; Çağbayır, 2007; Gül, 2009; Metin, 2009; Eren, 2010; Şahin, 2010). Bu bilim, “Namenkunde, Onomasiologie, Bezeichnungslehre” gibi adlarla da anılır (Sakaoğlu 2001). Çalışma alanı çok geniş olan ad bilimi dilbiliminden antropolojiye, tarihten coğrafyaya, jeolojiden botaniğe, felsefeden sosyolojiye kadar birçok bilim dalının araştırma konusu olmuştur. Toponomi bilimi müstakil bir bilim dalı olarak XX. yüzyılın başlarında Fransa’da ortaya çıkmıştır.Türkiye’de bu alanda ilk ciddi çalışmaları Hasan Eren yapmıştır. Eren’den başka bazı Türkologların da dikkatini çeken Türk toponimisi üzerinde birtakım tasnif çalışmaları yapılmış ve genellikle köy adları üzerine çalışılmıştır (Yağmur, 2014). Ülkemizde toponomi çalışmaları 1920’lerde başlamıştır (Baykara, 2000).

Günümüzde yer adları batılı araştırmacılar tarafından bir güç, kültür ve kimliğin sembolü olarak görülmektedir (Light, 2004: 154). Yer isimleri geçmişteki coğrafi çevrenin ve coğrafi çevredeki değişimin en önemli kanıtlarındandır (Tunçel, 2000). Yer isimleri siyasi ve sosyal kimlik üzerinde baskı kurarak yerini sağlamlaştırır (Alderman, 2000). Yer isimlerinin değişmesi bazen siyasi olguların en temel göstergelerindedir (Kara, 2012). Cadde adlarının kimi zaman ülkelerin bağımsızlık mücadelelerinde sonra ulusal kimlik oluşturma çabalarından etkilendiği görülmektedir (Yeoh,1996).

Yer adlandırmalarında politik süreçlerin mekân üzerindeki etkisi bilinmektedir. Bunun yanında adın kökeni, anlamı vb. özellikleri de oldukça önemlidir. Çalışma Bandırma şehrinde ad verme eyleminde bütün bu süreçleri göz önünde bulundurarak bir sonuca ulaşmaya odaklanmıştır.

Bandırma, Balıkesir ilinin kuzeyinde yer alan ve Marmara denizine kıyısı olan bir liman şehridir. 40° 21’ 30” kuzey enlemi ve 27° 48’ 59” doğu boylamında yer alır. Şehrin kuzeyinde Marmara Denizi ve Kapıdağ yarımadası, güneyinde Manyas Gölü, Manyas Kuş Cenneti, batısında Gönen, doğusunda Karacabey ilçesi yer alır (**Şekil 1**). 690 km² yüzölçümüne sahiptir. Ülkemizin üç büyük kenti İstanbul, İzmir ve Bursa’ya ortalama 2 saatlik uzaklıktadır. Bandırma; kara, deniz, hava ve demiryolu ulaşım olanaklarının tamamına sahiptir. Karayolu ile Balıkesir üzerinden Ege’ye ve güneye, Bursa üzerinden tüm Anadolu’ya ve İstanbul’a, Çanakkale üzerinden de Trakya’ya, kısaca yurdumuzun her yanına rahat ulaşım olanağı olan bir kenttir. Bandırma, Marmara Denizi’nin İstanbul’dan sonra ikinci, ülkemizin de beşinci büyük limanına sahiptir. Balıkesir ilinden yapılan ihracatın %90’nı karşılayan Bandırma limanının yıllık ortalama ticaret hacmi ise 800 milyon dolardır. TÜİK 2016 yılı verilerine göre ilçe nüfusu 149.469 kişidir. Bandırma, bölgenin önde gelen sanayi kentlerinden biridir. Bandırma ve çevresi turizm açısından da zengin bir potansiyele sahiptir (Bandırma Belediyesi, 2018).

Cadde ve sokaklar, toplanma mekânlarına insanları ileten ve onların dağılmasını sağlayan geçiş mekânlarıdır. (Ergen, 2011: s. 14). Cadde ve sokaklar şehrin içinde oluşturduğu sınırlarla kamusal, yarı kamusal ve özel alanlar arasında geçişleri sağlayan koridorlardır (Pekşen, 2015: s. 73). Geçişlere olanak sağlayan cadde ve sokaklar toplum içinde etkileşime imkân yaratmakta ve şehir toplum arasında farklı ilişki biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Cadde ve bulvarlar salt ulaşımı sağlamaz; toplumun bütün yaşanmışlıklarına ev sahipliği yapan yerlerdir. Bayram kutlamalarından tutun da toplumsal başkaldırıların, kalkışmaların yaşandığı, topluma ait mutluluk ve hüznün en kurşunu adresleridir. Özel mülkiyetin bittiği noktayı temsil eden sokaklar, insanın sosyalleşme sürecinin en önemli mekânlarından biridir (Demircioğlu, 2016: 98). Cadde adlarının ülkelerin hem bağımsızlık mücadelelerinde hem de ulusal kimlik oluşturma çabalarından etkilendiği görülmektedir (Yeoh, 1996).

Geniş bir yelpazeye dağılan görevleri olan caddeler şehirlerin önemli unsurlarıdır. Caddeler hem bir tasarım ürünü hem de sosyal yaşamın mekanlarıdır (Çelik vd., 2007). Caddeler şehrsel belleği oluştururlar. Ayrıca egemen politik ve toplumun ortak hafızasını da yansıtır (Azaryahu, 2009, 2011; Cohen ve Kliot, 1992). Cadde adlarının üç ana fonksiyonu bulunmaktadır. Bunlar farklı caddeleri birbirinden ayırmak, şehirdeki halkın yön ve adres bulmalarını sağlamak ile şehir üzerinde yönetim kontrolünü sağlamaktır (Azaryahu, 1996: s. 312). Bu fonksiyonları ile cadde adlarının değeri ulusal kimliğin anlamlı ifadeleri olması nedeniyle özellikle siyasi ve kültürel coğrafya alanında önem kazanmaya başlamıştır (Alderman, 2003: s. 672-684; Light, 2004: s. 154; Azaryahu, 1996: s. 312). *Seçmen ya da birey dokunabildiğin sürece senindir* paradigması siyasal yapıya kentleri ve mekânları yeniden fethetmenin anahtarı gibi gelmektedir. Ayrıca psikolojik üstünlük kurmanın bir aracı olarak da kullanılabilir (Kara, 2012: s. 150).

Cadde isimlerinin devamlılığı toplumun yaşanmışlıklarından çıkmasıyla direkt ilgilidir. Her yerleşim birimi, orada yaşayanların geçim biçimi ve bunun bir yansıması olarak hayat tarzıyla kimlik ve kişilik kazanır. Toplumların kültür havuzları olan buraları, taşıdıkları kültürel kimlikleriyle var oldukları toplumların hafızalarını canlı tutarlar ve bunun geçmişten geleceğe aktarılmasında önemli rol oynarlar. Kendisini oluşturan toplumların dil, tarih ve coğrafi özellikleri adeta bu adlarda hayat bulurlar (Sarı, 2007: s. 487).

Cadde ve sokak isimleri sosyal gerçekliğin algılanması, kurgulanması yapılandırılmasında aktif bir role sahiptir (Alderman, 2003). Geçmiş deneyimler cadde ve sokağın birçok kamusal etkinliğe ev sahipliği yapabildiğini ortaya koymaktadır. Pazarlar, kutlamalar, yürüyüşler gibi birçok etkinlik sokakta gerçekleştirilmekte, cadde ve sokak bu etkinliklerle anlamlı bir yere dönüşmektedir (Demircioğlu, 2016: iv).

Şehrin algılanması sadece fiziksel çevresi ile değil, o çevrede yaşayan insanlar ve onların her türlü sosyal ve gündelik yaşam pratiklerinin mekâna kattığı anlam ile mümkündür (Yüksel, 2013: s. 1). Şehir ve siyaset ilişkileri kuramsal ve görgül

olarak ele alınmalıdır (Keleş, 2006). Yerel isimler özellikle (meydanlar vs.) siyasal katılımın en önemli toplumsal mekânlarını oluşturmaktadır. Özellikle katılımın çok olduğu aktif toplumsal mekânlar, eylemsel faaliyet alanları bakımından değerli mekânlardır (Kara, 2012). Kentlerin; bulvarları, caddeleri, sokakları ve parkları yerel demokrasilerin siyasal işlevlerini çalışır hale getirdikleri mekânlardır (Kara, 2012: s. 152). Bir şehrin geçmiş bilincinin cadde ve sokak isimleri ile şehre monte edilmesi şehirsel bellek oluşumunda oldukça önemlidir (Light, 2004). Dünyanın farklı ülkelerinde cadde isimleri devrim, kurtuluş vb. büyük olaylar neticesinde değişmektedir (Azaryahu, 1997).

Şehirlere işlevsellik katan ana unsurlar cadde ve sokaklardır. Diğer bir deyişle şehirlerin ana damarları cadde ve sokaklardır. Türkiye’de yapılan çalışmaları Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar götürebiliriz. Yer adları konusunda yapılan en eski çalışmalar olarak 1925 yılında Fuad Köprülü’nün *Türkiyat Mecmuası*’nda yayımlanan “*Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar*” başlıklı makalesi ile 1928’de H. Nihal, A. Naci tarafından aynı dergide yayımlanan “*Anadolu’da Türkler’e Ait Yer İsimleri*” adlı çalışmalar sayılmaktadır (Kurgun 2007: s. 735). Ülkemizde 1960’lı yıllardan itibaren yapılan çalışmaların sayısında ciddi bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu artışa karşılık henüz yer adlarının incelenmediği yerlerin sayısı bir hayli fazladır. Türk toponomisi üzerine 2010 yılına kadar yapılmış 284 çalışma mevcuttur (Şahin, 2010). Türk topolojisine ait çalışmaların 152 tanesinin kitap ve makalelerden, 69 tanesinin kongre ve sempozyumlarda sunulmuş bildirilerden, 63 tanesinin ise bitirme, yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluştuğunu söylemektedir. (Yağmur, 2014). Ulusal anlamda yapılan çalışmaların önemli bir kısmı kırsal adlar ile ilgili olmaktadır (Günel vd., 2011; Alkan, 2017). Türkler yerleşme yerlerine ad verirken ilk olarak çevreden, ikinci planda ise bireyden yararlanmışlardır (Aksan, 1974: s. 190). Wittek Kiepert, Ramsay yer adları ile ilgili araştırmalar yapmış ve çeşitli kitaplar yayınlamışlardır.

Tarihçiler konuya genelde iskân tarihi açısından bakarken (Baykara, 1991; Erpolat, 1994) dilbilimciler yer adlarının kökeni (Aksan,1974) üzerinde durmuşlardır. Coğrafyacılara toponomi konusunun fiziki ve beşeri unsurları, bu unsurların etkisi ve dağılışı ile ilgilenmektedirler. Diğer bir deyişle coğrafyacılara bütüncül bir bakış açısıyla konuyu ele almışlardır (Koday, 2000; Tunçel, 2000 vb.).

Türkiye’de cadde adları daha çok yerel politik süreçlerle bağlantı kurularak açıklanmaya çalışılmıştır. Ankara şehrinde cadde adları üç farklı dönemde üç sembole açıklanmaya çalışılmıştır (Erdentuğ ve Burçak, 1998). Ankara’da 1994 yılından sonra İslam’ın şehir üzerindeki etkisine bakılmıştır (Özkan ve Yoloğlu, 2005). Şanlıurfa şehrinde coğrafi şartların cadde isimleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ekonomik faaliyetlerin ve yerel siyasetin isimlendirme üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Günel ve vd., 2011). Batman şehrinde mekân üzerinde politik arka planın etkilerine vurgu yapılmıştır. Dini, siyasi ve etnik adlandırmaların arttığı görülmüştür (Günel, 2012). Niğde şehrinde yerel iktidarın farklı dönemlerde (MHP-1999/2009, AKP-2009 ve sonrası) farklı şekillerde mekânı adlandırdıkları görülmüştür. Baykan

ve Kara'nın Aydın ili için yaptığı çalışmalar dikkate alındığında derin ideolojik kav-galar içermediği, bununla birlikte tüm renkleri uç dozlara kaçmadan bünyesinde barındırdığı -özellikle milli mücadelede cumhuriyet ile alakalı terimler- görülmektedir. Anadolu'daki köy adlarından yola çıkılarak yaptığı araştırmasında Türklerin ad ve-rirken önce çevreden daha sonra ise bireyden yararlandığını ortaya koymuştur (Ak-san 1974: s. 190). Kilis şehirdeki ulaşım ağındaki hiyerarşi çıkmaz sokak, sokak, çar-şılar, meydanlar olarak ilerliyordu. Bu konumu ve özellikleri ile şehir dokusu bir bit-ki yaprağının üzerindeki damar ve hücre yapısına da benzetilmiştir (Akdemir, 2014: s. 228).

Osmanlı şehirlerinde cadde ve sokak sistemi düzensizdir. Sokak dar ve kısa ve çok fazla yön değiştirmektedir (Cansever, 2010).

Şehirler zaman içinde büyümekte ve arazi kullanımında farklılıklar yaşan-maktadır. Osmanlı gibi muazzam bir geçmişe sahip ülkemizde Osmanlı şehir planı-nın nüvesini oluşturan imaret, bedesten ve cami şehir çekirdek kısmını oluşturmakta-dır. Uzun çarşı denilen uzun cadde farklı iş kollarına açılmaktadır (Aliağaoğlu'ndan Ergenç, 2014: s. 312). Cami, bedesten ve imaret klasik dönem Osmanlı şehir plânına hâkim unsurlardır. Bütünüyle şehirsal alanın %15-20'sini oluşturan bu alan ekono-mik faaliyetlerin en büyük bölümü, yani sanayi ve ticari faaliyetin yapıldığı yerdir (Şahinalp ve Günel, 2012: s. 155). Çarşılar, coğrafya bilimi içinde, özellikle de "şehir coğrafyası" açısından büyük bir önemi olan ekonomik alanlardır. Bu nedenle Os-manlı şehircilik anlayışı içinde, coğrafi bir yaklaşımla çarşıların ele alınıp analiz edilmesi ve bir takım sonuçlar ortaya konulması büyük bir önem taşımaktadır (Şah-nalp ve Günel, 2012: s. 150). Şehirler çok fonksiyonlu yerleşmelerdir.

Ülkemizde belediyeler, yer isimlerini belirlemeyi veya değiştirmeyi 5393 sayılı belediye kanunu ile gerçekleştirmektedirler. Bu kanunun 18.maddesinin ben-dinde "*meydan, cadde, sokak, park, tesis ve benzerlerine ad vermek; mahalle kurul-ması, kaldırılması, birleştirilmesi, adlarıyla sınırlarının tespiti ve değiştirmesine ka-rar vermek belediye tanıtıcı amblem, flama ve benzerlerini kabul etmek*" şeklinde ifade edilmektedir. Bandırma belediyesi bu maddeyi bazalarak cadde isimlerini belir-lemektedir.

2. Kavramsal Arka Plan ve Yöntem

İnsan-şehir ilişkisi, basit bir temas veya yan yana gelme ilişkisi değildir. Bu ilişki, çeşitli psiko-sosyal boyutları olan derinlikli ve kapsamlı bir etkileşimdir. (Bil-gin, 2011: s. 44). Meydanlar, caddeler, kavşaklar ve parklar aynı zamanda benzeşik olanla farklı olanın buluştuğu kaynaştığı yerler ya da farkların kendilerini ötekilerle anlattığı, tanıttığı mekânlardır (Kara, 2012: s. 152).

Yürütülen her bir faaliyet mekâna farklı şekillerde yansımaktadır (Aliağaoğ-lu ve Uğur, 2016: s. 203). Cadde ve sokaklar bireylere ulaşım imkânları sunmanın yanında dinlenme, eğlenme vb. aktivitelerini gerçekleştirdikleri alanlardır. Caddeler

isimlendirilirken iki farklı yaklaşımdan faydalanılmaktadır. Bunlardan biri Fransız yaklaşımıdır. Fransız yaklaşımında cadde ve sokakların neyi hatırlattıkları, kökenleri ve oluşum süreçleri üzerinde durulmuştur (Koolos, 2010). Azaryahu tarafından temsil edilen diğer yaklaşım ise isimlendirmede esas faktör politik süreçler ve sosyal süreçlerdir. Politik süreçler otoriteleri bu yolla artırmaktadırlar (Azaryahu, 2009). Günümüzde nüfusun büyük çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu sosyal olgu özellikle genel ve yerelde iktidar olmak ve iktidarı sürdürmek bakımından siyasetçilerin dikkatini çeken, üzerinde hâkimiyet kurma çabalarını yoğunlaştırdığı alanlar olmuştur. Diğer taraftan siyasetin konjoktürel değişimindeki hız özellikle siyasetçileri mekân ve mekâna hâkim olma düşüncesine götürmektedir (Kara, 2012: s. 150). Politik süreçler dışında adlandırma sürecini etkileyen başka faktörler de vardır. Yerleşmelerin doğal ve beşeri özellikleri, önemli kişiler, tarihe damga vurmuş olaylar bunlardan en belirgin olanlardır. Bu çalışmada Bandırma şehrinde cadde adları Aliağaoğlu ve Uzun (2011) tipolojisine göre çözümlenmektedir.

Bandırma'da cadde adları belediyeden alınmıştır. Şehir planı da incelenmiştir. Mahalle muhtarlarının da bilgisine başvurulmuştur.

3. Bandırma'da Şehirsel Toponimi

1.Dünya Savaşı yıllarında Bandırma; Çanakkale Boğazının kapatılması ile bölgesel olarak büyük önem kazanmıştır. Kurtuluş Savaşı öncesinde, Anadolu'nun birçok yöresi gibi itilaf Devletleri'nin işgaline uğrayan Bandırma'nın kurtuluşu ise, 17 Eylül 1922 tarihinde, Yarbay Hüseyin Vecihi Bey ve emrindeki 200 kadar asker tarafından gerçekleştirilmiştir. Tamamiyle hasar gören şehir yeniden inşa edilmiş ve 1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ile Balıkesir'e bağlı olarak bir ilçe haline gelmiştir. 1924 ve 1936 yıllarında Yunanistan'dan gelen Türklerin ilçeye yerleştirilmesi, şehrin bugünkü sosyolojik yapısının oluşumunda önemli bir rol oynamıştır (Bandırma'nın Coğrafi, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı, 1998; Eski Fotoğraflarla Bandırma, 1999). Askeri ve ekonomik alandaki bu stratejik konum, nüfusun da artmasına neden olmuştur. 1924 yılında şehitlerimiz anısına bugün Atatürk Anıtı'nın yanında bulunan abide yaptırılmıştır. Hasan Tahsin'in ilk kurşunuyla başlayan Kurtuluş Savaşımız, Bandırma Ayyıldız Tepe'de yaşanan çarpışmalarda düşmana sıkılan son kurşunla zaferle sonuçlanmıştır. 1974 yılında Ayyıldız Tepe'ye zaferi ve barışı simgeleyen ve çatılmış silah motiflerden oluşan Son Kurşun Anıtı yaptırılmıştır. Milli mücadelenin başladığı alanlardan biri olan Bandırma'da cumhuriyet caddelerine sıkça rastlanmaktadır. Bandırma'nın en merkezi caddelerinin Atatürk (**Foto 1a, 1b**), Şehit Süleyman¹, Ordu, Kâşif Acar (**Foto 2**), İsmet İnönü (**Foto 3a, 3b**) caddeler ile

¹ Ş. Süleyman Bey:1882 yılında Kabataş'ta doğdu. İtalyan, Balkan ve Birinci Dünya Harplerine katıldı. 20. Hücum Taburu İznik Müfrezesi emrinde, Bandırma mıntıkasında Eski Ziraatlı - Akçapınar - Sığırcı - Mecidiye ve Bandırma Edincik şosesi muharebelerine katılmıştır. 17 Eylül 1920 tarihinde Delikbayır muharebesinde şehit edilmiştir. Harp, Gümüş Liyakat, 4 Mecidiye ve İstiklal Madalyaları ile taltif edildi.

Cumhuriyet Meydanı (**Foto 4, 5**) olması bu düşünceyi güçlü kılmaktadır. Ayrıca Ali Hikmet Paşa, Kurtuluş, Son Kurşun, Vecihi Bey, Şükrü Naili, Hükümet, Fevzi Çakmak, İstiklal, Mehmetçik, Mehmet Akif Ersoy ile General Halit caddeleri de diğer önemli cumhuriyet caddeleridir. Bu durum cumhuriyetin kurulma aşamasında etkili olan olayların ve kişilerin hafızalara kazanması ve cumhuriyetin varlığının mekâna anlam katmasıdır.

Şekil 1a: Atatürk Caddesi'nin Haydar Çavuş Camii önünden Postane tarafına Doğru Görünüşü, 1940 (Belediye Arşivi).

Şekil 1b: Atatürk Caddesi, 1954-1956 (Ticaret Basımevi 1994 Yılı Takvimi).

Şekil 2: Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bandırma'nın En Eski Caddelerinden Olan Kâşif Acar Caddesi, 2018.

Şekil 3a: Adnan Menderes Meydanı'ndan İnönü Caddesi'nin Görünüşü, 1945 (Belediye Arşivi).

Şekil 3b: İsmet İnönü Caddesi, 2018.

Şekil 4a: Cumhuriyet Meydanı, 1930 (Vechi Ersun Fotoğraf Arşivi).

Şekil 4b: 17 Eylül 1933 yılı Cumhuriyet Meydanı'nda Gerçekleşen Bandırma'nın Kurtuluş Töreninden Bir Kesit (Recep Pulat Fotoğraf Arşivi).

Şekil 4c: Cumhuriyet Meydanı, 1957 (Belediye Arşivi).

Şekil 4d: Cumhuriyet Meydanı, 2018.

Zaman içinde cadde isimleri üzerinde değişiklikler de yapılmaktadır. İnönü Caddesi 27 Mayıs 1960 ihtilalinden sonra 27 Mayıs Caddesi olarak değiştirilmiştir. Sonra tekrar İnönü Caddesi adını almıştır. 1999 yılında Büyük Levent Caddesinin adı Barış Manço Caddesi (**Foto 5**) olarak değiştirilmek istenmiş. Fakat belediye meclisinden bu yönde olumlu bir karar çıkmamıştır. Bandırma Belediye Meclisi

06/10/2007 tarihinde toplanarak Uğur Mumcu Caddesi'nin adını Mehmetçik Caddesi olarak değiştirmiştir.

Şekil 5: Uğur Mumcu Caddesi'nden (Bugünkü adı Mehmetçik c.) Bandırma'ya Bakış (Vechi Ersun Fotoğraf Arşivi).

Dostluk –kardeşlik caddeleri bir yandan soy bağımlı ifade ederken bir yandan da kültürel yakınlık ile ilişkilidir. Bandırma'da dostluk ve kardeşlik caddesine Kıbrıs Caddesi örnek verilebilir.

Nirengi noktası, yakın çevredeki fiziki özellikler ile maddi semboller genelde yer-yön belirten caddelere isim olarak verilmektedir (Savage ve Yeoh, 2003). Nirengi noktaları bir kapı tokmağı olabileceği gibi mağaza cephesi, bina, işaret veya dağ gibi basit bir şekilde tanımlanmış fiziksel nesnelere biri olabilir (Lynch, 1960'dan Aliaağoğlu ve Uzun, 2011). Bu bağlamda Bandırma limanı caddeye adını vermiş ve liman caddesi olarak tanınmaktadır. Liman yolu ve Dutluman bunlardır. Okullarda cadde ismi olarak kullanılmaktadır. Örneğin, ortaokul cadde üzerinde Bandırma Ortaokulu vardı. Hükümet, Sağlık ve Eski İtfaiye caddeleri de bu konuda örnek verilebilecek caddelerdendir. Gençlik caddesi, eski stadyuma girişi olan bir cadedir. Bayramlarda öğrenciler o yolu kullanarak gösterileri stadyumda kutlardı.

Stadyum, stad, hükümet, mezba, çamlık ve kızılaiy kullanılan yer-yön belirten diğer cadde adlarıdır. Sağlık caddesi üzerinde Özel Bandırma Hastanesi bulunmaktadır. Hükümet caddesi, hükümet binasının bulunduğu cadedir. Nato Caddesi yol güzergâhında askeri birliğin yakıt tankları mevcuttur. Bu tanklardan hava üstüne yakıt gönderilmekteydi. Levent Mahallesi'nde bulunan Yel değirmeni caddesinin

olduğu yerde yel değirmenleri vardı. Bentbaşı Caddesi adını Bentbaşı Cami ve burada su bentlerinin bulunmasından almıştır. Lale Bayır Caddesi eskiden lalelik alanı. Büyük Levent Caddesi (Yeni Toplu Konut alanı) güncel arazi kullanımının cadde adlarına yansması olmuştur. Bugün Bahçelievler olarak anılan bölgeden başlayarak Livatya'ya doğru uzanan bölgede 13 adet yel değirmeni bulunuyordu. Bugünkü Değirmenler Caddesi, adını bu yel değirmenlerinden (**Foto 6**) almıştır (Eski fotoğraflarda Bandırma, 1998: s. 19).

Şekil 6: Yeldeğirmenlerinden Birinin Yakından Görünüşü. Fotoğraf: Mehmet Aytekin (Eski fotoğraflarda Bandırma, 1998: s. 19).

Bandırma'da terör nedeniyle şehit düşen er- erbaşlar ile emniyet mensubu ve öğretmen isimleri cadde ve sokaklara verilmiştir. Bu isimler şunlardır: Ş.Mustafa Öz², Ş.Bedir Karabıyık³, Ş.Süleyman Güven, Ş.Kaya, Ş.Ayhan Özay, Ş.Öğretmen Mustafa Öz, Ş.Cem Güçlü, Ş.Bora Barış Güler, Ş.Kenan Tuğluoğlu, Ş. Hakan Palabıyık, Ş.Hüseyin Süzener, Ş.Soner Köksal, Ş.İsmail Mali, Ş.Süleyman, Ş.İlhan Güncü.

Eski ve yeni arazi kullanımının cadde adları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Osmanlı şehirlerinde uzun çarşı denen caddeden kenarlara doğru uzanan sokakların her biri farklı iş kollarını yürüten esnaf gruplarıyla doluydu. Esnaf grupla-

² Şehit Öğrt. Mustafa Öz: 06-11-1966 -22-02 1994 Bandırma Doğumlu, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu, Atandığı Şırnak ili Cizre ilçesi İmam hatip Lisesi Meslek dersleri öğretmeni iken, 22 Şubat 1994 tarihinde PKK tarafından şehit edilmiştir

³ Ş. Bedir Karabıyık: Ağrı ilinde şahit edilen binbaşı.

rı ürettikleri mallara göre bir sokak veya çarşı içinde toplanıyorlardı. Dolayısıyla köklü caddeler ürettikleri malların cinsine göre isimlendirilirlerdi. Yorgancılar c. (Foto 7), Demirciler c., Terziler c., Çorapçılar c. vb. Yeni arazi kullanımında ise yine özelleşmiş cadelere rastlamak mümkündür. Küçük pazar caddesi, hal, pazar vb.

Şehirler büyüyen ve gelişen unsurlardır. Dolayısıyla bir şehre ulaşımında kullanılan ana arterler zamanla şehrin büyümesiyle şehrin bir caddesi haline gelebilmektedirler. Bu cadelere fosil caddeler adı da verilmektedir. Bu cadelere Kayacık, Dutliman, Gönen Yolu, Erdek yolu, Bandırma –Çanakkale yolu, Bandırma- Bursa karayolu vb. örnek verilebilir.

Şekil 7: Cumhuriyetin 10.yılında (1933) Bandırma’da o yıllarda oldukça önemli iş sahası olan çorapçıların geçişi görülmektedir (Eski Fotoğraflarda Bandırma, 1999).

Matematik adlandırma cadde ve bulvar adlandırmasının bir başka şeklidir. İsimsiz caddeler olarak da nitelenen bu tür caddelere daha çok şehirlerin yeni gelişen alanlarında rastlanmaktadır. Sayısal adlandırma cadde isimleri için oldukça kolaylık sağlamaktadır. Fakat istikrarlı bir şehir anlayışı isimlendirmelerle yol alır (Perouse, 2011: 40). Büyük olmayan şehirlerde organize sanayi bölgeleri bu tür isimsiz caddelere rastlanan başka yerlerdir. Şehirde Küçük Sanayi Sitesi'nde cadde ve sokaklar isimsizdir. Kayacık Mahallesi'nde yeni yerleşim alanı olan Toplu Konut alanında (TOKİ) da sadece ana arterlerdeki caddelere isim verilmiştir (Kore Şehitleri Caddesi, Çanakkale Şehitleri Caddesi). Bu durumun ortaya çıkışı mahallenin kuruluş tarihinin yeni oluşu ile ilgilidir. 2018 yılında Bandırma Belediyesi caddelere numara verilmesini kararlaştırmıştır (<http://www.bansesgazetesi.-com>, 26.05.2018).

İnsan ve doğa, tarihî yer adlarına kaynaklık etmektedir. Hükümdarların, büyüklerinin, komutanların, kahramanların isimleri, olaylar ve efsaneler yer adı olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaçetin, 1984: 219). Bandırma şehri farklı şekillerde ayırt edilebilecek şahıs caddeleri bakımından oldukça zengin durumdadır. Cadde adlandırmalarında farklı alanlarda ülkesine, şehrine hizmet etmiş, tanınan, popüler devlet adamı, bilim adamı, sanatçı, sporcu vb. ulusal ve yerel isimler kullanılmaktadır. Örneğin, Gazanfer Bilge⁴, Celal Atik⁵, Hamit Kaplan⁶, Yahya Sezai Bey⁷, Mehmet Akif Ersoy bu isimlerden birkaçıdır. Bandırma şehrinde cadde adlandırmalarında şehre hizmet vermiş belediye başkanlarının (Kaşif Acar) (**Foto 8:** Kaşif Acar), belediye çalışanlarının (Süleyman Özbeyli: Eski zabıta müdürü, Hacı Cafer Yaşbek: Merhum meclis üyesi) isimlerine de sıkça kullanılmaktadır. Fatih caddesi adını Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet'ten almıştır.

Geçmiş zamanlarda esnaf grupları ürettikleri mallara göre bir sokak veya çarşı içinde toplanıyorlardı. 50 yıl önce üyelerini ev sahibi yapan sendikacı yardım-

⁴ Gazanfer Bilge (1923 - 2008): 1923 Yılında Karamürsel'de dünyaya geldi. 17 yaşında güreşe başladı.1946 yılı Stockholm İsveç'de serbest stil 62 Kg'da Avrupa da 1. olmuştur.

⁵ Celal Atik: Güreşçi, antrenör. Avrupa (1946 ve 1949) ve Dünya şampiyonu (1951), Dünya ikincisi (1950), Olimpiyat şampiyonu (1948) oldu. Güreşçiliğinde çabukluğu, oyun zekası ve oyundan oyuna çabuk geçişiyle ün yaptı. Gelmiş geçmiş en iyi Türk güreşçilerinden sayılır.

⁶ Hamit Kaplan: Dünya, olimpiyat, uluslararası turnuvalarda 15'i altın, 11'i gümüş 6'sı bronz toplam 32 madalya kazandı: 1955 Akdeniz oyunları şampiyonu (Gr), 1956 Dünya Kupası şampiyonu (S), grekoromen ikincisi 1956 Melbourn Olimpiyat oyunları şampiyonu (S), 1957 dünya şampiyonu (S), 1958 dünya ikincisi (GR), 1959 Akdeniz Oyunları şampiyonu (S), 1960 Roma Olimpiyatları ikincisi (S), 1961 dünya ikincisi (GR), 1963 dünya üçüncüsü (S).

⁷ Yahya Sezai Uzay: Bürokrat ve siyasetçi. 1926'da Bandırma Ticaret Odası'nı kurmuştur.

sever Kemal Aydos'un (**Foto 9**) adı ilçede Petrol-İş Sendika Mensupları Yapı Kooperatifi evlerinin bulunduğu caddeye verilmiştir.

Şekil 9: (1923-1925) İle (1929-1940) Yılları Arasında Bandırma Belediye Başkanlığı Yapan Kâşif Acar (Belediyeler Dergisi, 1937.)

Öncül caddeler (büyüme caddeleri) şehir büyürken buraya yerleşen ilk ailelerin veya şahısların adlarının, kullanılmasıyla hayat bulmuşlardır. Şehirdeki Çınarlı Caddesi adını Çınarlı Mahallesi'ndeki abide bir çınar ve çevresi etrafında oluşturulan ilk Müslüman mahalle olmasından almaktadır.

Sonuç

Kamusal alanlara adım attığımız yer olan cadde ve bulvarların şehir kimliğinin oluşmasına ve geçmişin yeniden dizayn edilmesine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Ülkelerin siyasal yapısı caddeleri denetlemekte ve ortak bir toplumsal bellek oluşturma çabası içindedir. Bu açıdan bakıldığında Bandırma şehrinde ulusal devlet anlayışının caddelere adını altın harflerle yazdırdığı görülmektedir. Buna ek olarak cadde adları üzerinde sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihi tamamlayıcıların da etkisi vardır.

Toplumsal kültürü emen ve bu dinamiklerinden doğan cadde adları kalıcı olur. Şehitlerine kutsal gözüyle bakan bu millet şehirlerine de aynı hassasiyetle yaklaşmaktadır. Bandırma şehrinde şehit caddelerinin çokluğu bunu göstermektedir. Bandırma şehrinde yer-yön belirten caddeler şehrin geçmişi ve geleceği arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Şehirde yeni yapılaşmanın olduğu yer olan TOKİ ile Küçük Sanayi Sitesi'nde sayısal caddelere rastlanmaktadır. Şehrin belli kısımlarında sayısal caddelerin varlığı buraların yeni yapılandırılmış veya henüz bu anlamda istikra-

ra kavuşmadığını göstermektedir. Bandırma şehrinde dostluk ve kardeşlik caddelerine de -Kore ve Kıbrıs caddeleri- rastlanmaktadır.

Caddelere kişilik kazandırmak için adlandırma yapılmaktadır. Dolayısıyla toplum sahip olduğu değerleri cadde isimlerinde yaşatmak ister. Bandırma şehrinde çok sayıda ulusal ve yerel şahıs ismi caddelere verilmiştir. Özellikle spor ve sanat alanında ülkeye hizmet etmiş kişilere önem verilmiştir.

Şehirlerin özgeçmişlerini yansıtan ve yaşamın içinden çıkan cadde adları esasında yaşayan mekânın yansımasıdır. Bir bakıma şehrin hafıza kartları özelliği taşıyan caddeler bazen yoğun bakıma girebilirler. Böyle durumlarda cadde isimleri her ne kadar sistem üzerinden değiştirilse de toplumsal bir karşılığı olmamakta ve caddelerin o yörede yaşayalar tarafından eski isimleri yaşatılmaktadır. O nedenle caddeler zamanın ruhuna uygun olarak yeniden şehre monte edilmelidir. Kısaca cadde isimlerinde bir değişiklik gerekiyorsa bu durum ya o bölgede yaşayanlar tarafından ya da ihtiyaç halinde gerçekleşmelidir.

Kaynakça

- Açikel, A. (2003). Artukabad Kazası Yer Adları, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 2, Sayfa: 181-2003.
- Aksan, D. (1974). Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar, *TDAY Bellekten 1973-1974, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Aksan, D. (2000). Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, *Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları*.
- Alderman, D. H. (2000). A Street Fit For a King : Naming Placesand Commemoration in The American South, *Prfssional Geogrpher*, 52(4), pp.672-684.
- Alderman, D. H. (2003). Street NamesandTheScaling of Memory: ThePolitics of Commemorating Martin LuterKing, Jr. *Within the African -American Community, Area*, 35 (2), Sayfa: 163-173.
- Alver, K. (2017). Kent Sosyoloji. *Konya: Çizgi Kitapevi*.
- Aliağaoğlu, A. ve Uzun, A. (2011). Şehinsel Toponomi (Hodonomi): Türkiye İçin Bir Tipolojisi Denemesi, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, Sayfa: 123-133.
- Aliağaoğlu, A. ve Uğur, A. (2016). Osmanlı Şehri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 38, Sayfa: 203-226.
- Alkan, A. (2017). Siirt İlinin Eski Köy Adları Üzerine Coğrafi Bir İnceleme, *Türk Coğrafya Dergisi*, 68 (2017), 63-76.

- Akar, A. (2006). "Renge Bağlı Adlandırmalarında Muğla Örneği". Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 20 (1), s.51-63. 09.06.2018 (<http://dergipark.gov.tr>).
- Akdemir, İ.O., ve İncili Ö.F. (2014). Coğrafi Ortam ve Kent Fizyolojisi İlişkileri: XIX.Yüzyıl Kilis Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 29, Sayfa: 220-247.
- Azaryahu, M. (1996). The Power of Commemorative Street Names, Environment and Planning D:*Society and Space*, Volume: 14, Issue: 3, Paper: 311- 330.
- Azaryahu, M. (1997). German Reunification and Politics of Street Names: The Case of East Berlin, *Political Geography*, Volume: 16, Issue: 6, Paper:479-493.
- Azaryahu, M. (2009). Naming The Past: The Significance of Commemorative Street Names, Lawrence D. Berg, Jani Vuolteenaho (Ed.), *Critical Toponymies, The Contested Politics of Place Naming*, (s. 53-70) içinde, Burlington, USA: Ashgate Publishing Company.
- Azaryahu, M. (2011). The Critical Turn and Beyond: The Case of Commemorative Street Naming, *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 10(1): 28-33.
- Bandırma'nın Coğrafi, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı*. (1998). Bandırma: Balıkesir Üniversitesi Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Bandırma.(t.y). <https://www.bandirma.bel.tr/>.
- Bal, H. (2008). Kent Sosyoloji.*Isparta: Fakülte Kitapevi Yayınları*.
- Balcı, U. (2014). Türk Toplumunda Adlar ve Soyadları (Sosyo-Kültürel ve Dilbilimsel Bir Yaklaşım, Diyalog), *İstanbul: Seçkin Yayınları*.
- Baykara, T. (1991). Hınıs ve Malazgirt Sancakları Yer Adları (XVI.Yüzyıl), *Ankara: Türk Tarih Kurumu*.
- Baykara, T. (2000). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı, *Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*.
- Bilgin, N. (2011). Sosyal Düşüncede Kent Kimliği, *İdeal kent Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 3, Sayfa: 20-47.
- Budagov, B. (1988). Coğrafi Toponimi, *Türk Kültürü*, Sayı: 398, Sayfa: 355- 370.
- Cansever, T. (2010). Osmanlı Şehri, *İstanbul: Timaş Yayınları*.
- Cohen, S. B. and Kliot, N. (1992). Place-Names in Israel's Ideological Struggle over the Administered Territories, *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 82, No. 4.

- Çağbayır, Y. (2007). *Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çelik, Z., Favro, D., and Ingersoll, R. (Editörler). (2007). *Şehirler ve Sokaklar* (Çev.: Bilgi Altınok). İstanbul: Kitap yayınevi (4.Baskı).
- Çeliktöpus, M. (2015). *Adana'da Yer Adları Üzerinde Bir Dil İncelemesi* (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demircioğlu, F. (2016). *Yaratıcılık ve Kamusal Alanın Dönüşümü Urla Sanat Sokakları Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.
- Durbilmez, B. ve Tekin, F. (2014). Nevşehir Yöresi Yerleşim Adları Üzerine Bir Değerlendirme. *Cyprus International University. Folklor /Edebiyat*, Cilt: 20, Sayı: 77.
- Eren H. (1966). "Yer Adlarımızın Dili". (TDAY-B-1965). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eren, H. (2010). *Yer Adlarımızın Dili*. A Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erdentuğ, A. ve Burçak, B. (1998). "PoliticalTuning in Anakara, a Capital, as Tuning in Anakara, a Reflected in its Urban Symbolsand Images" *International Journal of Urban and Regional Research*, Cilt: 22, Sayı: 4.
- Ergen, A. Z. (2011). Kayseri'de Kentsel Mekânın Değişimi Sürecinde Kamusal Alan Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: İstasyon Caddesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Erinç, S. (1989). "Güneydoğu Avrupa'da Türkçe Ekzonimler". *İ.Ü.Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni*, Sayı: 6, Sayfa: 9-13.
- Eski Fotoğraflarla Bandırma. (1999). Bandırma Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gülensoy, T. (1995). *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*. Ankara: TDK Yayınları.
- Günel, V., Şahinalp M. S. ve Güzel, A. (2011). "Coğrafi Ortamın Şehirsel Mekân Adlarına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 10(1), Sayfa: 463-508.
- Günel, V. (2012). "Batman'da Cadde Adlandırmaları: Toplumsal Bellek Oluşturma ve Şehirsel Mekâna Hâkim Olma Çabaları". *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 25, Sayfa: 171-197.
- Gül, A. (2009). "Temettü Defterlerine Göre Pasinler'in (Hasankale) Sosyal ve Ekonomik Yapısı, Sosyal ve Ekonomik Yapısı". *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 23, Sayı: 77-89.

- İlhan, M. (2006). "Mufassal Tahrir Defterlerindeki Adların Önemine Dair Bazı Örnekler." *Tarih Araştırma Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 40, Sayfa: 41-58.
- Kara, B. (2012). "Kentler Açısından Mekânın Toplumsallığı ve Yer İsimlerinin Siyasal Yapıya Göre Değişimi: Niğde Örneği". *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, Volume: 4, No:1, Sayfa: 149-163.
- Keleş, Ruşen. (2006). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem/Kültür Yayınları.
- Kurt, Y. (1980). "Adana Sancağında Kişi Adları". *Ankara üniversitesi Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 15, Cilt: 15.
- Kurgun, L. (2007). "Türk Toponomisi Üzerine Bir İnceleme". *Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu (25-27 Nisan)*, Erzurum, Sayfa: 735-747.
- Koolos, R. (2010). *The Story of Street Names in The Netherlands (A Comparative Analysis of Themes Used in Street Naming in Noord-Brabant and Holland, 1859-1939)*, Master Thesis History of Society Erasmus University, Rotterdam.
- Lynch, K. (1984). *Good City From*. Cambridge: By Mit Press.
- Light, D. (2004). "Street Names İn Bucharest, 1990-1997; Exploring the Modern Historical Geographies of Post-Socialist Change". *Journal of Historical Geography*, 30 (1): 154-172.
- Metin, R. (2009). "XVI. Yüzyılda Niğde ve Kırşehir Sancaklarında Mahalle Yapılanması". *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 20, Sayfa: 45-58.
- Özkan, M. ve Yoloğlu, A. (2005). "Bir Bellek Projesi Olarak Sokak İsimlendirmesi: Ankara Örneği". *Planlama*, Sayı: 34, Sayfa: 54-62.
- Sarı, C. (2007). "Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Beyşehir İlçesi'nde Yerleşme Adlarının Sınıflandırılması". *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:17, Sayı: 487-501.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Türk Ad Bilimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Savage, V. R. and Yeoh B. (2003) *Toponymics: A Study of Singapore Street Names*, Eastern University Press and Times Media, Singapore.
- Şahin, H. (2002). "Bursa Şer'iyye Sicillerinin Dili Üzerine Bir İnceleme Denemesi". *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:12, Sayı: 1, Sayfa: 101-126.
- Şahin, G. (2010). "Türkiye'de Yapılmış Toponomi Çalışmaları". *Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:4, Sayfa:134-156.

- Şahinalp, S. ve Günal, V. (2012). "Osmanlı Şehircilik Kültüründe Çarşı Sisteminin Lokasyon ve Çarşı İçi Kademelenme Yönünden Mekânsal Analizi", *Milli Folklor*, s.93, 155.
- "Şehirleşme". (2002). *Bilim ve Teknik Dergisi*.
- Tunçel, H. (2000). "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 2, Sayfa: 23-34.
- Perouse, J. F. (2011). *İstanbul'la Yüzleşme Denemeleri, Çeperler, Hareketlilik ve Kentsel Bellek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Proshansky, H., Fabian, A. and Kaminoff R. (1983). *Journal of Environmental Psychology*, Volume: 3, Issue:1, Pages: 57-83.
- Pekşen, C. (2015). *Kamusal Bir Alan Olarak Cadde: Bağdat Caddesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yavuz, S. ve Şenel, M. (2013). "Yer Adları (Topononim) Terimleri Sözlüğü". *Turkish Studies*, Volume: 8/8, Paper: 2239-2254.
- Yağmur, Ö. (2014). "Höbek Köyü Yer Adları Üzerine Bir İnceleme". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 49, Sayı: 49, Sayfa: 243-264.
- Yeoh, B. S. (1996). *Street-Naming and Nation-Building: Toponymic Inscriptions of Nationhood in Singapore*, Area, Vol: 28, No: 3.
- Yediyıldız, B. (1984). "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri". *Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri* (11-13 Eylül 1984), Ankara.
- Yüksel, A. (2013). *Erken Cumhuriyet Döneminde Gündelik Yaşamın Mekânsal İz-düşümleri: Ankara Anafartalar Caddesi. (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.